

تبیین رضایت زناشویی زوجین بر اساس هوش معنوی و طرح واره ناسازگار اولیه

فرزانه رحیم پور^۱، سید یوسف صالحی^۲

سیمین حسینیان^۳، محبوبه عباسیان^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تبیین رضایت زناشویی زوجین بر اساس هوش معنوی و طرح واره ناسازگار اولیه بود. جامعه آماری شامل کلیه مردان و زنان متأهل شهر ساوه بود که از این میان ۱۶۰ نفر به طور تصادفی انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات پرسش نامه‌های رضایت زناشویی انریچ، مقیاس خود گزارشی هوش معنوی و پرسش نامه طرح واره‌های ناسازگار اولیه یانگ بر روی آزمودنی‌ها اجرا شد. داده‌های پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و با روش تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام مورد تحلیل قرار گرفت. تحلیل داده‌ها نشان داد، هر دو متغیر طرح واره ناسازگار اولیه و هوش معنوی می‌توانند رضایت زناشویی را پیش‌بینی نمایند ($p > 0/0$)، اما سهم هوش معنوی در پیش‌بینی رضایت زناشویی زوجین بیشتر از طرح واره ناسازگار اولیه است. پژوهش حاضر، نشانگر نقش تردید ناپذیر و تعیین‌کننده هوش معنوی و طرح واره‌ها در رضایت زناشویی زوجین است. بنابراین با پرورش هوش معنوی و استفاده از راهبردهایی برای کاهش طرح واره ناسازگار اولیه می‌توان رضایت افراد را بالا برد.

کلید واژه‌ها: رضایت زناشویی، زوجین، هوش معنوی، طرح واره‌های ناسازگار اولیه.

۱. نویسنده مسئول: ساوه، دانشگاه پیام نور. پست الکترونیک: yahoo.com@farzane_r1982

۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد فراهان، گروه علوم تربیتی، فراهان، ایران

۳. دانشیار دانشگاه الزهراء(س)

۴. کارشناس ارشد روان شناسی، دانشگاه الزهراء(س)

مقدمه

خانواده با پیوند زناشویی تشکیل می‌گردد و تداوم و بقای آن نیز بستگی به تداوم و بقای پیوند زناشویی دارد (نوابی نژاد، ۱۳۷۹). رابطه زناشویی رابطه زن و مرد است که از ازدواج ناشی می‌شود و ازدواج فرایندی است که از کنش متقابل بین زن و مرد شکل می‌گیرد که برخی شرایط قانونی را تحقق بخشیده‌اند و به طور کلی عمل آن‌ها مورد پذیرش قانون قرار گرفته است. زوج بودن ابعاد زیستی، اقتصادی، عاطفی، روانی و اجتماعی مختلفی دارد (معمدین، ۱۳۸۳). رضایت زناشویی یک ارزیابی کلی از وضع فعلی ارتباط را ارائه می‌دهد (نیکولز، نیکولز، بکوار^۲ و ناپییر^۳، ۲۰۰۰) و هنگامی حاصل می‌شود که وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی مطابق با آنچه که وی انتظار دارد، باشد (وینچ^۴، ۲۰۰۰). در حقیقت رضایت زناشویی یکی از عوامل پیشرفت و دستیابی به اهداف زندگی است که در طی آن زن و شوهر از ازدواج با هم احساس شادمانی و رضایت می‌کنند (سینها^۵ و ماکرجوئی^۶، ۱۹۹۱).

اولسون^۷ (۲۰۰۰) به طور کلی سه زمینه را برای رضایت‌مندی مطرح می‌کند. که به هم وابسته هستند و در هم تداخل دارند. این سه حیطه عبارتند از: ۱- رضایت افراد از ازدواجشان ۲- رضایت از زندگی خانوادگی ۳- رضایت کلی از زندگی. فینچام^۸ و بیچ^۹ (۲۰۰۰) در یک دسته بندی کلی عوامل زیر را در رضایت زناشویی موثر دانسته‌اند: عوامل شناختی، عوامل هیجانی و عاطفی، عوامل فیزیولوژیکی، الگوهای رفتاری، حمایت اجتماعی، خسونت، وجود فرزند، استرس، مهارت‌های ارتباطی و رابطه جنسی (به نقل از شاه سیاه و همکاران، ۱۳۸۹). اغلب پژوهشگران بر این باورند که وجود عقاید مذهبی تأثیر بسزایی در استحکام خانواده دارد. ایمان به خدا موجب می‌شود که نگرش فرد به کل هستی هدفدار باشد. در چند دهه اخیر روان شناسی دین و مطالعه موضوعات معنوی به طور فزاینده ای مورد توجه روان شناسان قرار گرفته است، و مفهوم جدیدی که در این حوزه مورد توجه روان شناسان قرار گرفته است، مفهوم هوش معنوی^{۱۰} می‌باشد. هوش معنوی سازه‌های

-
1. Nichols
  2. Becvar
  3. Napier
  4. Winch,R
  5. sinha
  6. mukerjoe
  7. Olson
  8. FIncham
  9. Beach
  10. spiritual intelligence

معنویت و هوش را در درون یک سازه جدید ترکیب می‌کند (ایمونز^۱، ۲۰۰۰). این اصطلاح را زوهار^۲ و مارشال^۳، با درهم آمیزی روان‌شناسی، فیزیک، فلسفه و مذهب ساختند و آن را در کتاب هوش معنوی، به نام هوش بنیادی آوردند (زوهار و مارشال، ۲۰۰۰). در حالی که معنویت جستجویی برای یافتن عناصر مقدس، معنایابی، هشیاری بالا و تعالی است، هوش معنوی شامل توانایی استفاده از چنین توانایی‌ها و ظرفیت‌ها است که می‌تواند کارکرد و سازگاری فرد را پیش‌بینی کند (ایمونز، ۲۰۰۰؛ به نقل از رجایی، ۱۳۸۶). در واقع این هوش بیشتر مربوط به پرسیدن است تا پاسخ دادن، بدین معنا که فرد سؤالات بیشتری را در مورد خود، زندگی و جهان پیرامون خود مطرح می‌کند (مکمولن^۴، ۲۰۰۳). همچنین قابل ذکر است که سؤال‌های جدی در مورد این که از کجا آمده ایم، به کجا می‌رویم و هدف اصلی زندگی چیست از نمونه‌های هوش معنوی است (غباری بناب، ۱۳۸۶). مفهوم هوش معنوی در بردارنده نوعی سازگاری و رفتار حل مسأله است که بالاترین سطح رشد را در حیطه‌های مختلف شناختی، اخلاقی و هیجانی شامل می‌شود و فرد را در جهت هماهنگی با پدیده‌های اطرافش و دستیابی به یک پارچگی درونی و بیرونی یاری می‌کند. این هوش به انسان دیدی کلی در مورد زندگی و محیط کار می‌دهد و او را به چارچوب بندی و تغییر مجدد تجارب خود قادر می‌سازد تا شناخت و معرفت خویش را عمق بخشد، و به انسان این فرصت را می‌دهد که در مقابل واقعیت‌های مادی و معنوی حساس باشد و تعالی را هر روز در لابه لای اشیاء، تکان‌ها، ارتباطات و نقوش دنبال کند (سهرابی، ۱۳۸۷).

بیشتر مطالعات صورت گرفته در این حوزه مربوط به رابطه دین و معنویت با سلامت روان است و در اکثر این مطالعات یک رابطه مثبت بین باورهای دینی و معنویت با سلامت روان افراد یافت شده است (رجایی، بیضایی، حبیبی پور، ۱۳۸۷؛ واگهان^۵، ۲۰۰۲؛ معلمی و همکاران، ۱۳۸۹؛ شعبانی و همکاران، ۲۰۱۰؛ ایوانیس و ایوانیس^۶، ۲۰۰۵) و همچنین با راهبردهای مقابل‌های، تکنیک‌های حل مسأله و سازگاری (کینگ^۷، ۲۰۰۸)، استرس و افسردگی (ماسکارو و روزن^۸، ۲۰۰۵)، و با شادمانی (باقری و همکاران، ۲۰۱۰)، سلامت عمومی (سعد^۹ و همکاران، ۲۰۱۰) و هوش هیجانی (فرامرزی، همایی و حسینی، ۱۳۸۸؛ آیرانسی^{۱۰}، ۲۰۱۱؛ فروغی، حسینیان، یزدی، ۱۳۸۷)، نیز ارتباط دارد. مطالعات دیگری نشان می‌دهند که هوش معنوی می‌تواند در رشد شخصی و

1. Emmons, R. A
2. Zohar
3. Marshall
4. Mc mollen
5. Vaughan
6. Ioannis, T., & Ioannis, N.
7. King
8. Mascaró, N., Rosen, DH
9. Saad
10. Ayranci, E

کیفیت زندگی و ارتباط مثبت با دیگران موثر باشد (فیلدز^۱ و همکاران، ۲۰۰۲؛ استیونز^۲، ۲۰۰۰؛ نایگرن^۳ و همکاران، ۲۰۰۵). همچنین مطالعات مختلفی ارتباط معناداری بین معنای شخصی و رضایت و هدفمندی زندگی و سلامت روان شناختی را نشان داده‌اند (پارگامنت^۴، ۲۰۰۷؛ کول^۵، ۲۰۰۵؛ شفرنسکی^۶، ۲۰۰۱؛ جورج^۷ و همکاران، ۲۰۰۰).

ماهونی و دیگران (۱۹۹۹) دریافتند هنگامی که همسران به روابط خود جنبه مقدس می‌دهند، رضایت زناشویی بالاتر و تعارضات کمتری دارند و بهتر می‌توانند مشکلات خود را حل و فصل کنند. سایر پژوهش‌های انجام شده در این زمینه نیز نشان داده‌اند که پایبندی به مذهب، عامل مهمی در پایداری ازدواج و رضایت زناشویی است (غفوری، گل پرور، مهدی زادگان، ۱۳۸۸؛ بدیع، جلالی و عبودی، ۱۳۸۹؛ منجزی، شفیق آبادی، سودانی، ۱۳۹۱).

عوامل شناختی مختلفی در نارضایتی و ناسازگاری‌های زناشویی مؤثر هستند. نوعی از شناخت‌ها که در رابطه زناشویی مهم می‌باشند، طرح واره‌ها^۸ هستند. طرح واره‌ها ژرف‌ترین ساختارهای شناختی هستند (بک^۹ و همکاران، ۱۹۹۰، به نقل از اسویتز^{۱۰}، ۲۰۰۶؛ یانگ^{۱۱}، ۱۳۸۴). طرح واره‌ها در رویارویی با محرک‌های جدید بر پایه ساختار پیشین خود، اطلاعات به دست آمده را سرنده، رمزگردانی و ارزیابی می‌کنند (بک، ۱۹۶۷، به نقل از جکوبین^{۱۲}، ۱۹۹۷) و بدین ترتیب بر نوع نگرش افراد نسبت به خود و جهان پیرامونشان تأثیر می‌گذارند. یانگ (۱۳۸۴) آن دسته از طرح واره‌هایی را که به رشد و شکل‌گیری مشکلات روان شناختی می‌انجامد، طرح واره‌های ناسازگار اولیه^{۱۳} (EMS) می‌نامد. طرح واره‌های ناسازگار اولیه (که عمیق‌ترین سطح ساختارهای شناختی هستند)، دارای عناصر شناختی، عاطفی و رفتاری هستند. این طرح واره‌ها در اصل نمونه‌های معتبری از تجارب آسیب‌زای دوران کودکی هستند که رفته رفته به صورت الگوهایی از تفکرات تحریف شده و رفتارهای ناکارآمد تثبیت می‌شوند. طرح واره‌ها باورها و احساسات مهمی در مورد خود و محیط هستند که از جریان اولیه رشد آغاز شده، افراد آن را بدون چون و چرا پذیرفته‌اند. آن‌ها خود-تداوم بخش‌اند و در برابر

1. Fields
2. Stevens, DD
3. Nygren
4. Pargament, K. I
5. Cole
6. Shafranske, E
7. George
8. schema
9. Beck
10. Switzer
11. Young
12. Jacquin
13. Early maladaptive schema

تغییر مقاومت زیادی نشان می‌دهند (یانگ و همکاران، ۲۰۰۳؛ مک‌گین^۱ و یانگ، ۱۹۹۶، به نقل از نوردهال^۲، هولت^۳ و هاگوم^۴، ۲۰۰۵).

یانگ (۱۳۸۴) و یانگ و همکاران (۲۰۰۳) ۱۵ طرحواره ناسازگار اولیه را که در پنج گروه سازمان یافته اند، مطرح کردند: گروه اول (بریدگی / طرد^۵) شامل زیرمجموعه‌های محرومیت هیجانی^۶ (ED)، ره‌اشدگی / بی‌ثباتی^۷ (AB)، بی‌اعتمادی / بدرفتاری^۸ (MA)، انزوای اجتماعی / بیگانگی^۹ (SI)، نقص / شرم^{۱۰} (DS)؛ گروه دوم (خودگردانی و عملکرد مختل^{۱۱}) شامل شکست^{۱۲}، وابستگی / بی‌کفایتی^{۱۳} (DI)، آسیب‌پذیری نسبت به زبان یا بیماری^{۱۴} (VH)، خودتحويل نیافته / گرفتار^{۱۵} (EM)؛ گروه سوم (محدودیت‌های مختل^{۱۶}) شامل استحقاق / بزرگ‌منشی^{۱۷} (ET) و خویشتن‌داری / خودانضباطی ناکافی^{۱۸} (IS)؛ گروه چهارم (دیگر جهت‌مندی^{۱۹}) شامل تمرکز افراطی بر نیازها، تمایلات و احساسات دیگران، اطاعت^{۲۰} (SB) و از خودگذشتگی^{۲۱} (SS)؛ گروه پنجم (گوش به زنگی بیش از حد و بازداری^{۲۲}) شامل بازداری هیجانی^{۲۳} (EI) و معیارهای سرسختانه / عیب‌جویی افراطی^{۲۴} (US) است.

از آن‌جا که طرحواره‌ها هسته خودپنداره افراد را شکل می‌دهند، اگر دارای محتوای ناسازگار باشند، افراد را نسبت به گستره‌ای از کاستی‌ها و مشکلات آسیب‌پذیر می‌کنند (یانگ، ۱۳۸۴). بررسی‌های چندی که در این زمینه انجام شده، نشان می‌دهند که طرحواره‌های ناسازگار اولیه در شکل‌گیری و گسترش بسیاری از

1. McGinn
2. Nordahl
3. Holthe
4. Haugum
5. disconnection and rejection
6. emotional deprivation
7. abandonment/instability
8. mistrust/abuse
9. social isolation/alienation
10. defectiveness/shame
11. impaired autonomy and performance
12. failure
13. dependence/incompetence
14. vulnerability to harm ad illness
15. enmeshment/undeveloped self
16. impaired limits
17. entitlement/grandiosity
18. insufficient self-control/self-discipline
19. other-directedness
20. subjugation
21. self-sacrifice
22. overvigilance and inhibition
23. emotional inhibition
24. unrelenting standards/hypocriticalness

مشکلات روان‌شناختی هم چون اختلال‌های شخصیت، افسردگی مزمن و اختلال‌های اضطرابی نقش دارند (یانگ، ۱۳۸۴؛ پلنز^۱ و همکاران، ۲۰۰۲؛ ماسون^۲ و همکاران، ۲۰۰۵) این طرح‌واره‌ها می‌توانند بر درک فرد از موقعیت‌های گوناگون تأثیر بگذارند. طرح‌واره‌های مربوط به رابطه زناشویی دربرگیرنده باورهای اساسی درباره ماهیت انسان و نحوه روابط می‌باشند و فرض می‌شود که نسبتاً ثابت هستند. طرح‌واره‌ها در چهارچوب رابطه زناشویی رفتارهای همسران را تحت تأثیر قرار داده و آن‌ها را جهت‌دهی می‌کنند (یانگ و همکاران، ۱۹۹۷). مطالعات و پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه نشان می‌دهند که بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و صمیمیت در روابط عاشقانه و همچنین رضایت زناشویی رابطه وجود دارد و هر چه حضور طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه افزایش یابد، رضایت و صمیمیت زناشویی کاهش می‌یابد (استیلز، ۲۰۰۴؛ اندوز و حمیدپور، ۱۳۸۵؛ ذوالفقاری، فاتحی فر و عابدی، ۱۳۸۷؛ یوسفی، عابدین، تیرگری وفتح آبادی، ۱۳۸۹).

با توجه به اهمیت نقش طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه و هوش معنوی در رضایت زناشویی، کوشش شد تا سهم این رابطه در رضایت زناشویی مورد بررسی قرار گیرد. فرضیه این پژوهش به شرح زیر است:

- هوش معنوی و طرح‌واره ناسازگار اولیه رضایت زناشویی زوجین را پیش‌بینی می‌کنند.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: از آن‌جا که در پژوهش حاضر، مداخله و یا دستکاری آزمایشی صورت نگرفته است، طرح پژوهشی در زمره طرح‌های توصیفی از نوع همبستگی قرار می‌گیرد. متغیرهای مورد مطالعه، رضایت زناشویی، هوش معنوی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه هستند. جامعه آماری این پژوهش همه زوجین شهر ساوه بود. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده است. تعداد ۱۶۰ نفر به عنوان نمونه از میان مردان و زنان متأهل ساکن در شهر ساوه در این پژوهش شرکت داشتند.

ابزار سنجش

فرم کوتاه پرسش‌نامه طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه یانگ (YSQ-SF): این پرسش‌نامه ۷۵ پرسش دارد و آن را یانگ و برون ۱۹۹۴، (نقل از برازنده، ۱۳۸۴) برای سنجش ۱۵ طرح‌واره ناسازگار اولیه ساخته‌اند. پایایی آن به کمک آلفای کرونباخ برای همه طرح‌واره‌ها از ۰.۷۶ تا ۰.۹۳ به دست آمد (ولبرن و همکاران، ۲۰۰۲؛ به نقل از برازنده، ۱۳۸۴) نتایج تحلیل عاملی نیز از ساختار درونی پرسش‌نامه حمایت می‌کنند (همان منبع). فاتحی زاده و عباسیان ۱۳۸۲؛ (به نقل از برازنده، ۱۳۸۴) نیز پایایی آن را به روش آلفای کرونباخ ۰.۹۴ و روایی آن را به روش بررسی همبستگی با آزمون باورهای غیرمنطقی ۰.۳۴ محاسبه کردند.

فرم کوتاه پرسش نامه رضایت زناشویی انریچ^۱: این پرسش نامه از ۴۷ ماده و ۱۲ خرده مقیاس تشکیل شده است که دارای یک نمره کلی و ۱۲ نمره مربوط به خرده مقیاس‌های آن است (معمدین، ۱۳۸۳). پاسخ به سؤالات به روش لیکرت و به صورت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم) و شیوه نمره گذاری آن مستقیم است (نمره بیشتر نشان دهند رضایت زناشویی بالا و نمره کمتر نشان دهنده نارضایتی از روابط زناشویی و زندگی زوجها است). (نحوه محاسبه نمره آزمودنی به این شکل است که پس از پاسخ دادن آزمودنی به سؤالات پرسش نامه، آزمونگر با جمع کردن مجموع اعداد انتخاب شده برای تک تک سؤالات و جمع زدن آنها، به جدول ویژه تصحیح مراجعه کرده، میزان رضایت زناشویی هر زوج را مشخص می‌کند. السن (۱۹۸۹)؛ به نقل از معمدین، (۱۳۸۳) ضریب پایایی پرسش نامه رضایت زناشویی را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰٫۹۲٪ به دست آورد. همچنین سلیمانیان (۱۳۷۳)، شریف نیا (۱۳۸۰) و معمدین (۱۳۸۳) ضریب پایایی آن را با استفاده از روش آلفای کرونباخ به ترتیب برابر با ۰٫۹۳٪، ۰٫۸۶٪، ۰٫۵۷٪ گزارش کردند. در این پژوهش برای تعیین ضریب پایایی پرسش نامه رضایت زناشویی از روش‌های آلفای کرونباخ، تنصیف و گاتمن استفاده شد و ضرایب به ترتیب برابر با ۰٫۹۰٪، ۰٫۹۱٪ و ۰٫۹۲٪ به دست آمد. شریف نیا (۱۳۸۰) و معمدین (۱۳۸۳) برای تعیین روایی همزمان پرسش نامه رضایت زناشویی انریچ با پرسش‌نامه‌ی سازگاری زوجی (FAD) هر دو پرسش نامه را بر روی گروه‌های مستقلی اجرا کردند و ضرایب روایی آنها را به ترتیب ۰٫۹۲٪، ۰٫۶۵٪ به دست آوردند. همچنین سلیمانیان (۱۳۷۳) روایی همزمان پرسش نامه رضایت زناشویی را با فرم اصلی آن ۰٫۹۵٪ گزارش کرد که در سطح ۰٫۰۱ > P معنا دار بود (به نقل از معمدین و همکاران، ۱۳۸۷).

مقیاس خودگزارشی هوش معنوی: این پرسش نامه که توسط کینگ^۲ ساخته شده است، دارای ۲۴ آیتم است، و براساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت پر می‌شود. نمرات بالا نشان دهنده هوش معنوی بالا و یا وجود چنین ظرفیتی است. با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی^۳ در یک نمونه ۶۱۹ نفری از دانشجویان دانشگاه ترنت کانادا در سال ۲۰۰۷ آلفای کرونباخ ۰٫۹۵٪ و پایایی از طریق تنصیف ۰٫۸۴٪ به دست آمد. در یک مطالعه دیگر با استفاده از روش تحلیل عاملی تاییدی^۴ آلفای کرونباخ ۰٫۹۲٪ و آلفای استاندارد شده نیز ۰٫۹۲٪ به دست آمد. همچنین در مطالعه رقیبی و همکاران ضریب آلفای کرونباخ پرسش نامه ۰٫۸۹٪، همچنین ضریب اعتبار پرسش نامه هوش معنوی از طریق بازآزمایی در یک نمونه ۷۰ نفری به فاصله زمانی متوسط ۲ هفته ۰٫۶۷٪ محاسبه شد (رقیبی و همکاران، ۲۰۱۰).

روش اجرا و تحلیل: پس از تعیین تعداد مناطق شهر ساوه، از هر منطقه ۳ کوچه به طور تصادفی انتخاب شدند

1. Enrich

2. King

3. Exploratory Factor Analysis

4. Confirmatory Factor Analysis

و در هر کوجه میانگین ۳ خانواده انتخاب و در این پژوهش شرکت داده شدند. در هر خانواده فقط یکی از زوجین در پژوهش وارد شد. از همه آزمودنی‌های شرکت کننده در زمینه تکمیل پرسش نامه‌های مربوطه رضایت آگاهانه گرفته شد، سپس پرسش نامه‌ها در اختیار نمونه‌های پژوهش قرار گرفت. داده‌های جمع آوری شده از طریق تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام با استفاده از نرم افزار آماری (SPSS) تحلیل گردید. یافته‌ها

پیش از پرداختن به یافته‌های استنباطی پژوهش، شاخص‌های توصیفی شرکت کنندگان در متغیرهای مورد بررسی ذکر شده است.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت کنندگان

متغیر	گروه	درصد
جنس	زن	۵۸/۳
	مرد	۴۲/۷
سن	۲۰-۳۰	۲۰/۶
	۳۰-۴۰	۴۲/۱
	۴۰-۵۰	۳۷/۳
تحصیلات	زیردیپلم	۳۴/۷
	دیپلم	۲۳/۴
	کاردانی	۱۸/۸
	کارشناسی	۲۹/۸
	کارشناسی ارشد	۲/۱

جدول ۲. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش

متغیرها	M	SD
طرح واره	۲۰/۲۱۶	۴/۲۱
هوش معنوی	۴۳/۰۳	۱۴/۷
رضایت زناشویی	۱۳۷/۳	۲۲/۲

چنان که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، میانگین هوش معنوی برابر با ۴۳/۰۳ می‌باشد، همچنین آزمودنی‌ها به طور متوسط در پرسش نامه رضایت زناشویی نمره ۱۳۷/۳ به دست آورده اند. میانگین طرح واره آزمودنی‌ها ی شرکت کننده در پژوهش حاضر برابر با ۲۱۶/۲۰ برآورد شده است. برای بررسی فرضیات پژوهش مبنی بر

پیش بینی رضایت زناشویی زوجین بر اساس هوش معنوی و طرح واره ناسازگار اولیه از روش تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۳: خلاصه تحلیل رگرسیون برای پیش بینی رضایت زناشویی براساس هوش معنوی و طرح واره

مدل	متغیر	R	R ²	
۱	هوش معنوی	۰/۳۹۳	۰/۱۵۴	۰/۱۵۴
۲	طرح واره	۰/۴۸۴	۰/۲۳۵	۰/۰۸

$P > 0.10$ چنان که ملاحظه می‌شود، در مدل ۱، وقتی تنها متغیر "هوش معنوی" وارد تحلیل شده است، مقدار R^2 برابر با ۰/۱۵۴ است، به عبارت دیگر متغیر "هوش معنوی" به تنهایی تقریباً ۱۵/۴ درصد از تغییرات مربوط به "رضایت زناشویی" آزمودنی‌ها را پیش بینی می‌کند. ($R^2 = 0.154$). در مدل ۲ وقتی متغیر "طرح واره" وارد تحلیل می‌شوند، میزان R^2 به ۰/۲۳۵ افزایش یافته، به طوری که تنها ۸ درصد از تغییرات مربوط به "رضایت زناشویی" توسط طرح واره‌ها قابل توجیه است. همچنین بنای جدول حاکی از آن است که در پیش بینی رضایت زناشویی، طرح واره‌ها نقش کاهشی و هوش معنوی نقش افزایشی داشت.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف تبیین رضایت زناشویی زوجین بر اساس هوش معنوی و طرح واره ناسازگار اولیه، در شهر ساوه انجام شد. نتایج این پژوهش، نشان داد که اگرچه هر دو متغیر هوش معنوی و طرح واره می‌توانند، رضایت زناشویی زنان و مردان متاهل را پیش بینی کنند، اما قدرت پیش بینی هوش معنوی بالاتر از طرح واره می‌باشد. این نتیجه با غالب پژوهش‌های پیشین از منظر رابطه مثبت هوش معنوی و رضایت زناشویی هماهنگ و همسو است. اغلب پژوهشگران در پژوهش‌هایشان به این نتیجه رسیدند، که وجود عقاید مذهبی تأثیر بسزایی در استحکام خانواده دارد و ایمان به خدا موجب می‌شود که نگرش فرد به کل هستی هد فدار باشد. ماهونی و دیگران (۱۹۹۹) دریافتند هنگامی که همسران به روابط خود جنبه مقدس می‌دهند، رضایت زناشویی بالاتر و تعارضات کمتری دارند و بهتر می‌توانند مشکلات خود را حل و فصل کنند. مارش و دالوس (۲۰۰۰)، با بررسی نقش دین و تجانس مذهبی در بین زوجین، به این نتیجه رسیدند که مذهب نقش مهمی در رضایت زناشویی دارد. به این ترتیب که عقاید و اعمال مذهبی از لحاظ درون فردی، فرد را قادر می‌سازد که از لحاظ فیزیولوژیکی، شناختی و عاطفی خشم خود را کنترل کند و به او کمک می‌کند که مسؤولیت اعمال خود را در تعارضات بپذیرد. از لحاظ بین فردی، اعمال مذهبی شرایطی ایجاد می‌کند که فرد در هنگام خشم به خدا توجه کند و حمایتی برای هر دو زوج ایجاد می‌کند، که از تعارض با یکدیگر اجتناب کنند، ارتباط با خدا یک نقش تعاملی و جبرانی در رابطه با روابط زناشویی دارد. دانش، نیز نشان داد که با خودشناسی اسلامی می‌توان

میزان سازگاری زناشویی را افزایش داد و اختلا فهای آن‌ها را از بین برد. نگرش‌های معیوب زوجین را به هستی تغییر داد و معنی جدیدی به زندگی زناشویی خود بدهند، به رفتارهای خود بصیرت پیدا کنند و تفکرات و انتظارات غیر منطقی خود را تصحیح دهند، هر چه باورهای غیر منطقی همسران بالاتر و آگاهی به اشتباه بودن این تفکرات کمتر باشد، کیفیت ارتباطی همسران مختل تر و میزان سازگاری آن‌ها کمتر خواهد بود (دانش، ۲۰۰۴). همسو با نتایج پژوهش ما، سایر پژوهش‌های انجام شده در این زمینه نشان داده‌اند که پابندی به مذهب، عامل مهمی در پایداری ازدواج و رضایت زناشویی است (غفوری، گل پرور، مهدی زادگان، ۱۳۸۸؛ بدیع، جلالی و عبودی، ۱۳۸۹؛ منجزی، شفیع آبادی، سودانی، ۱۳۹۱).

نتیجه دیگری که پژوهش ما نشان داد این بود که طرح واره ناسازگار اولیه نیز سهمی در پیش‌بینی رضایت زناشویی دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های استیلز (۲۰۰۴)، اندوز و حمیدپور (۱۳۸۵)، ذوالفقاری، فاتحی فر و عابدی (۱۳۸۷)، یوسفی، عابدین، تیرگری وفتح آبادی (۱۳۸۹) مبنی بر وجود رابطه بین طرح واره‌های ناسازگار اولیه و صمیمیت در روابط عاشقانه و همچنین رضایت زناشویی همسو بوده و هماهنگ با آن‌ها مطرح می‌کند که هر چه حضور طرح واره‌های ناسازگار اولیه افزایش یابد، رضایت و صمیمیت زناشویی کاهش می‌یابد. این یافته‌ها و همسویی آن‌ها با پژوهش‌های دیگر نشانگر نقش تردید ناپذیر و تعیین‌کننده طرح واره‌ها در نارضایتی زناشویی زوجین است. طرح واره‌ها در چهارچوب رابطه زناشویی رفتارهای همسران را تحت تأثیر قرار داده و آن‌ها را جهت دهی می‌کنند (یانگ و همکاران، ۱۹۹۷). یوسفی و همکاران (۱۳۸۹) نیز در پژوهش خود نشان دادند که طرح واره‌های ناسازگار اولیه با نارضایتی زناشویی مرتبط هستند. در همین راستا مداخله طرح واره محوری برای ارتقای رضایت زناشویی زوجین انجام دادند و نتایج پژوهش آن‌ها بیانگر اثربخش بودن این مداخلات بود.

در دسته بندی کلی که فینچام و بیچ (۲۰۰۰) انجام دادند، عوامل زیر را در رضایت زناشویی موثر دانسته‌اند: عوامل شناختی، عوامل هیجانی و عاطفی، عوامل فیزیولوژیکی، الگوهای رفتاری، حمایت اجتماعی، خشونت، وجود فرزند، استرس، مهارت‌های ارتباطی و رابطه جنسی (به نقل از شاه سیاه و همکاران، ۱۳۸۹). در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت: همان طور که فینچام و بیچ بیان کردند، اولین عاملی که در رضایت زناشویی موثر است، عامل شناختی است. هر دو متغیری که در ارتباط با رضایت زناشویی در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، یعنی هوش معنوی و طرح واره ناسازگار اولیه، از عوامل شناختی محسوب می‌شوند. دو متغیر نیز سهمی را در پیش‌بینی رضایت زناشویی داشت، که سهم هوش معنوی بیشتر از طرح واره ناسازگار اولیه بود. با توجه به این که کشور ما ایران، کشوری اسلامی است و دین اسلام یعنی کامل‌ترین دین جهان آموزش‌های فراوانی در رابطه با مسائل زناشویی و ایجاد رابطه سالم و رضایت بخش بین زوجین دارد، مردم ما با الهاماتی که از پیام‌های دینی دریافت می‌کنند، از باورهای دینی - مذهبی زیادی برخوردار هستند، و پابندی به این باورها

و ارزش‌های اسلامی راه‌گشای آن‌ها در راستای بهبود زندگی است. بنابراین رسیدن به این نتیجه در پژوهش حاضر بعید نیست که بعد معنوی افراد نیرومندتر بوده و سهم زیادی در ایجاد رضایت زناشویی داشته باشد.

منابع

- اندوز، زهرا، حمیدپور، حسن. (۱۳۸۵). بررسی بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه، سبک دلبستگی و رضایت زناشویی در زوجین. دانشگاه شهید بهشتی، خلاصه مقالات دومین کنگره سراسری آسیب‌شناسی خانواده در ایران، ۱۶۵. تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- بزازنده، هدلیقا. (۱۳۸۴). بررسی معیارهای ارتباطی و طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با سازگاری زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی. دانشگاه فردوسی مشهد.
- بدیع، علی، جلالی، معصومه، عبودی، سمیه. «بررسی رابطه هوش معنوی و رضایت زناشویی کارکنان ادارات شهر اهواز». SID.IR. ۱۳۸۹.
- ثنایی، محمدباقر. (۱۳۷۹). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج، تهران: انتشارات بعثت.
- ذوالفقاری، مریم، فاتحی زاده، مریم، عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۷). تعیین رابطه بین طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه با ابعاد صمیمیت زناشویی زوجین، فصل‌نامه خانواده‌پژوهشی. ۲۴۷-۲۶۱: ۳(۴).
- رجایی، علیرضا، بیاضی، محمد حسین، حبیبی پور، حمید. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین باورهای اساسی دینی با بحران هویت و سلامت روان در جوانان، فصل‌نامه روان‌شناسان ایرانی. ۸(۳).
- رجایی، علیرضا. (۱۳۸۹). هوش معنوی: دیدگاه‌ها و چالش‌ها، پژوهش‌نامه تربیتی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تربت جام، ۲۲، ۴۴ - ۲۲.
- سهرابی، فرامرز. (۱۳۸۵). درآمدی بر هوش معنوی، فصل‌نامه معنا. ویژه‌نامه روان‌شناسی دین، شماره ۲.
- سهرابی، فرامرز. (۱۳۸۷). مبانی هوش معنوی، فصل‌نامه سلامت روان. ۱. ۳۰-۲۳.
- شاه‌سیاه، مرضیه، بهرامی، فاطمه، اعتمادی، عذرا، محبی، سیامک. (۱۳۸۹). تأثیر آموزش جنسی بر بهبود رضایت زناشویی زوجین شهر اصفهان، مجله تحقیقات نظام سلامت. ۶(۴).
- صمدی، پروین. (۱۳۸۵). هوش معنوی، فصل‌نامه اندیشه‌های نوین تربیتی، ۲(۳و۴): ۹۹-۱۱۴.
- غباری‌بناب، باقر، سلیمی، محمد، سلیمانی، لیلیا، نوری‌مقدم، ثنا. (۱۳۸۶). هوش معنوی، فصل‌نامه علمی-پژوهشی اندیشه نوین دینی. ۳(۱۰): ۱۲۵-۱۴۷.
- فرامرزی، سالار، همایی، رضا، حسینی، محمد سلطان. (۱۳۸۹). بررسی رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی دانشجویان، دو فصل‌نامه علمی‌تخصصی مطالعات اسلام و روان‌شناسی. ۳(۵). فروغی، اشرف‌السادات، حسینیان، سیمین، یزدی، سیده‌منوره. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و مولفه‌های آن با رضایت

- زناشویی کارکنان بیمارستان، فصل نامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره. ۷(۲۶): ۲۵-۳۵.
- فرهنگی، علی اکبر، نرگسیان، عباس، واثق، بهاره، فتاحی، هدا. (۱۳۸۸). هوش پیش بینی کننده رهبری تحول آفرین، بررسی روابط میان هوش معنوی، هوش عاطفی و رهبری تحول آفرین، فصل نامه علوم مدیریت ایران. ۴(۱۵): ۳۱-۵۷.
- منجزی، فرزانه، شفیع آبادی، عبدالله، سودانی، منصور. (۱۳۹۱). بررسی اثر ارتباط اسلامی و نگرش‌های مذهبی بر بهبود رضایت زناشویی، تحقیقات علوم رفتاری. ۱۰(۱).
- معمدین، مختار. (۱۳۸۳). تأثیر آموزش راهبردهای مقابله با باورهای غیرمنطقی (براساس رویکرد شناختی) بر این باورها و رضایت زناشویی زوج‌های مراجعه کننده به مرکز مشاوره خانواده بهزیستی اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی. دانشگاه شهید چمران اهواز.
- معمدین، مختار، سهرابی، فریده، فتحی آذر، اسکندر، ملکی، صادق. (۱۳۸۷). مقایسه بهداشت روانی، رضایت زناشویی و ابراز وجود والدین دانش آموزان کم توان ذهنی و عادی در استان آذربایجان غربی، فصل نامه دانش و پژوهش در روان شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، ۳۵: ۱۲۳-۱۵۲.
- معلمی، صدیقه، بخشانی، نورمحمد، رقیبی، مهوش. (۱۳۸۹). بررسی سلامت روان، هوش معنوی و افکار ناکارآمد در دانشجویان دانشگاه سیستان و بلوچستان، دوفصل نامه علمی-پژوهشی پزشکی، پیراپزشکی. ۱۲(۸۴): ۳-۱۴.
- نوابی نژاد، شکوه. (۱۳۸۳). مشاوره ازدواج و خانواده درمانی، تهران: انتشارات اولیا و مربیان.
- یوسفی، رحیم، عابدین، علیرضا، تیرگری، عبدالحکیم، فتح آبادی، جلیل. (۱۳۸۹). اثربخشی مداخله آموزشی مبتنی بر مدل طرح واردها در ارتقای رضایت زناشویی، مجله روان شناسی بالینی. ۲(۳).
- Ayranci, E. (2011). Effects of Top Turkish Managers' Emotional and Spi Intelligences on their Organizations' Financial Performance, *Journal of Business Intelligence*, Vol.4, No.1, P: 9-36.
- Bagheri, F., Akbarizadeh, F., & Hatami, H. (2010). The relationship between nurses' spiritual intelligence and happiness in Iran, *Journal of Social and Behavioral Sciences*, Vol5, P: 1556-1561.
- Cole, B. S. (2005). Spiritually – focused psychotherapy for people diagnosed with cancer : A pilot outcome study. *Journal of Mental Health, Religion & culture*, Vol.8, N (3): 217-226.,P
- Danesh, E.(2004). The effect of Islamic self in marital adjustment increased. *Counseling Research and Developments*. 3(11): 8-30.
- Emmons , R. A. (2000). Is Spirituality an intelligence? Motivation, Cognition, and the psychology of ultimate Concern. *The International Journal for the psychology of Re-*

- ligion, Vol,10,N(1), P:3-26.
- Fields, J Z., Walton, KW., Schneider, RS., Nidich, SI, Pomerantz R., Suchdev, P., et al. (2002). Effect of a multimodality natural medicine program on carotid atherosclerosis in older subjects: a pilot trial of Maharishi Veda medicine. *American Journal of Cardiology*, Vol.89 (8), P:952-8.
- George , L ., Larson , D. , Koenig , H. & Mc Cullough, M.(2000). Spirituality and health: what we know, what we need to know. *Journal Of Social & Clinical Psychology*,Vol.19,N(1), P:102-116.
- Ghafouri varnoosfarani MR, Golparvar M, Mahdi Zadegan I.(2009). A study of Attachment styles and religious attitudes Marital relationshipsptors of success of failure of as predic. *Journal of Research in Behavioural Sciences*; 7(2): 143-54. [In Persian].
- Halama , P. , & Strizenec , M.(2004). Spiritual, existential or both ? Theoretical considerations on the nature of higher intelligence. *Journal of study psychological* , Vol.43N(3),P:239-253.
- Ioannis, T., & Ioannis, N. (2005). Exploring the relationship of emotional intelligence with physical and psychological functioning. *Journal of Stress and Health*, Vol.21, 77/86.
- King, DB.(008). Rethinking claims of spiritual intelligence: a definition, model, and measure.[thesis]. Ontario: Trent University.
- Marsh R, Dallos R.(2000). Religious beliefs and practices and Catholic couples' management of anger and conflict.*Clinical Psychology and Psychotherapy*. 7(1): 22-36.
- Mascaro, N., Rosen, DH.(2005). Existential meaning's role in the enhancement of hope and prevention of depressive symptoms. *Journal of Personality*. Vol. 73,N(4), P: 985-1014.
- Mason, O., Platts, H., & Tyson, M. (2005). Early maladaptive schemas and adult attachment In a UK clinical population: *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 78, 549-564.
- Nichols WC, Pace-Nichols MA, Becvar DS,Napier AY.(2000). *Handbook of family development and intervention*. NEW YORK: Wiley.
- Nordahl, H. M., Holthe, H., & Haugum, J. A. (2005). Early maladaptive schemas in patients with or without personality disorders: does schema modification predict symptomatic relief? *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 142-149.
- Nygren, B., Ale'x, E., Jonse'n, Y., Gustafson, A., Norberg, A., Lundman, B.(2005). Resilience, sense of coherence, purpose in life and self-transcendence in relation to perceived physical and mental health among the oldest old. *Journal of Aging & Mental Health*. Vol. 9, P: 354-62.
- Pargament ,K . I. (2007). *Spirituality Integrated Psychotherapy*. New York : Guilford press.

- Raghibi M, Bakhshani N M, Moallemy S. (2010). Investigation of simple and multiple between menthal health. Spiritual intelligence and dysfunctional attitudes. MSc[Thesis]. Zahedan: University of Sistine and Baluchestan. [Persian].
- Saad, Z. M., Hatta, Z. A. and Mohamad, N. (2010), The Impact of Spiritual Intelligence on the Health of the Elderly in Malaysia. *Journal of Asian Social Work and Policy Review*, Vol. 4, P: 84-97.
- Shabani ,H . at all.(2010). Age as Moderated Influence and Emotional Intelligence with Mental Health in High School Students on the Link of Spiritual. *Journal of American Science* .Vol.6,N(11), P:394-400.
- Shafranske, E. P.(2001). The religious dimension of patient care within rehabilitation medicine : The role of religious attitudes , beliefs , and personal and professional practices.In I . G .Plante & A. C. Sherman (Eds).Faith and health: psychological Perspectives (pp. 311- 3381). New York: Guilford press.
- Sinha PS,Mukerjoe N.(1991). Marital adjustment and space orientation *J soc psycho*. (132):5-9.
- Stevens, DD.(2000). Spirituality, self-transcendence and depression in young adults with AIDS. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 61:78.
- Stiles OE.(2004). Early maladaptive schemas and intimacy in young adults romantic relationship [Unpublished doctoral dissertation]. San Francisco, USA: Alliant International University; p. 42. [on line]. Avaiable: www.proquest.com.
- Vaughan, F. (2002).What is Spiritual Intelligence? *Journal of Humanistic Psychology*, Vol. 42, No(2).P: 16-33.
- Winch, Robert.(2000). *Selected Studies in Marriage and the Fmiliy*. New york: Hito Rinehart and Wiston. INC.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York: Guilford Publication.
- Zohar, D, Marshall, I.(2000). *SQ, connecting with our spiritual intelligence*. New York: Bloomsbury Publishing. P. 324.